

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejankor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlar tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarning transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxona samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иктисодиёт - баркарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimbursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини худудий ташкил этиш ва ихтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo'jayeva I.O'. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo'nak to'lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta'siri va ularni optimallashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O'zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to'lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo'llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellash va prognozlash.....	216
Xo'jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannaxsini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo'g'inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo'ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O'zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning zamonaviy kuryentlari.....	287
Юлдашев А. Фаргона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O'zbekiston sug'urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo'nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko'paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta'lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo'lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog'ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” jurnali 4-son 2026 yil

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxona iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiqu.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojiddinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejapov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

**РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯ ШАРОИТИДА ЕНГИЛ САНОАТ КОРХОНАЛАРИ
МАҲСУЛОТЛАРИНИНГ ХАЛҚАРО РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ
СТРАТЕГИЯЛАРИ**

**СТРАТЕГИИ ПОВЫШЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ
ПРОДУКЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ**

**STRATEGIES FOR INCREASING THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF
LIGHT INDUSTRY PRODUCTS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION**

Саидова Гулнора катта ўқитувчи
Ибрагимова Камола доцент
Қурбонов Абдулфайз талаба
Тошкент давлат техника университети

Аннотация

Ушбу мақолада рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналарининг халқаро бозордаги мавқеини мустаҳкамлаш ва маҳсулот рақобатбардошлигини ошириш масалалари тадқиқ этилган. Муаллифлар томонидан ишлаб чиқариш жараёнларига "Industry 4.0" технологиялари, сунъий интеллект ва катта маълумотлар (Big Data) таҳлилини жорий этишнинг стратегик аҳамияти очиқ берилган. Шунингдек, рақамли маркетинг ва электрон тижорат платформалари орқали маҳсулотларни глобал қиймат занжирига интеграция қилиш йўллари таклиф этилган.

Калит сўзлар: рақамли трансформация, Industry 4.0, енгил саноат, халқаро рақобатбардошлик, рақамли маркетинг, инновацион стратегия, глобал қиймат занжири, электрон тижорат.

В статье исследуются вопросы укрепления позиций предприятий легкой промышленности на международном рынке и повышения конкурентоспособности продукции в условиях цифровой трансформации. Авторами раскрыта стратегическая важность внедрения технологий «Индустрии 4.0», искусственного интеллекта и анализа больших данных (Big Data) в производственные процессы. Также предложены пути интеграции продукции в глобальные цепочки стоимости через цифровой маркетинг и платформы электронной коммерции.

Ключевые слова: продукция, конкуренция, легкая промышленность, конкурентоспособность, маркетинг, товар, рынок, сегмент.

The article is devoted to the urgent problem of increasing the competitiveness of products of light industry enterprises. The article reveals the essence of the concepts of "competitiveness" and "competitiveness of an enterprise", shows approaches to the study of these concepts. Also, the main directions and ways of increasing the competitiveness of light industry products in modern economic conditions have been identified.

Key words: digital transformation, Industry 4.0, light industry, international competitiveness, digital marketing, innovative strategy, global value chains, e-commerce. products, competition, light industry, competitiveness, marketing, goods, market, segment.

Бугунги рақамли трансформация шароитида корхона рақобатбардошлиги нафқат маҳсулот сифати ва нархи билан, балки корхонанинг рақамли экотизимга интеграциялашуви, ишлаб чиқаришда Big Data ва AI имкониятларидан фойдаланиш даражаси билан ҳам

белгиланади. Жаҳон ва маҳаллий бозорларда рақобат кучайиб бораётган шароитда рақобатдош устунликларни яратиш ва сақлаб қолиш муаммоси долзарб вазифалардан ҳисобланади.

Жаҳон ва маҳаллий бозорларда рақобат кучайиб бораётган, иқтисодиётнинг глобал рақамлашуви шиддат билан кечаётган шароитда корхоналар учун рақобатдош устунликларни яратиш ва сақлаб қолиш муаммоси энг долзарб вазифалардан бири бўлиб қолмоқда. Айниқса, Ўзбекистон иқтисодиёти учун энгил саноат тармоғининг салоҳиятини ривожлантириш нафақат иқтисодий, балки ижтимоий жихатдан ҳам муҳим стратегик йўналиш ҳисобланади.

Мамлакатимизда энгил саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва тайёр маҳсулотлар экспортини кенгайтириш учун кенг имкониятлар мавжуд. Бу борада давлат сиёсати изчиллик билан амалга оширилмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ–4947-сонли Фармонида энгил саноатга алоҳида эътибор қаратилган бўлса, 2019 йил 16 сентябрдаги “Энгил саноатни янада ривожлантириш ва тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони соҳани 2025 йилгача ривожлантиришнинг прогноз кўрсаткичларини белгилаб берди. Шунингдек, 2024 йил 10 январдаги ПФ-7-сонли Фармон билан тўқимачилик ва тикув-трикотаж саноатини янги босқичга олиб чиқиш, рақамли технологияларни жорий этиш ва халқаро брендларни жалб қилиш устувор вазифа этиб белгиланди.

Иқтисодиёт фанида рақобатдош устунликларнинг моҳиятини ўрганиш соҳасида кўплаб назарий қарашлар мавжуд. Жумладан, Ю.В. Мишин таҳрири остидаги маркетинг бўйича тадқиқотларда “Рақобатбардошлик деганда корхонанинг бозордаги муваффақиятини, яъни ушбу корхонанинг бошқалардан устунлигини белгиловчи истеъмол ва таннарх хусусиятларининг мажмуаси” тушунилиши таъкидланади. Р.А. Фатхутдинов эса корхонанинг рақобатбардошлигини унинг рақобатбардош маҳсулот ёки хизматни ишлаб чиқариш ва сотиш қобилияти сифатида таърифлайди.

Аммо рақамли трансформация шароитида рақобатбардошлик тушунчаси янги мазмун билан бойитилмоқда. Эндиликда у нафақат маҳсулот сифати ва нархи, балки қуйидаги рақамли кўрсаткичлар билан ҳам белгиланади:

Электрон тижорат имкониятлари: Маҳсулотни глобал платформалар (Alibaba, Amazon) орқали сотиш даражаси.

Рақамли дизайн (3D Prototyping): Янги моделларни лойиҳалаш ва бозорга чиқариш вақтини (Time-to-market) тезлаштириш.

Industry 4.0 технологиялари: Ишлаб чиқариш жараёнида инсон омилини камайтириш ва ресурс тежамкорлигини таъминлайдиган автоматлаштирилган тизимлар.

Шундай қилиб, рақобатбардошликни такомиллаштириш — бу ишлаб чиқаришни техник янгилаш билан бирга, бизнес жараёнларини рақамли бошқариш стратегиясини ҳам ўз ичига олувчи комплекс жараёндир.

Энгил саноатни ривожлантиришнинг асосий мақсади — аҳолининг тўловга қобил талабини қондириш, давлатнинг ишлаб чиқариш-техник маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини таъминлаш ва замонавий, барқарор ишлайдиган, рақобатбардош саноат секторини шакллантиришдан иборат. Бироқ, бугунги кунда анъанавий модернизациялашнинг ўзи етарли эмас; соҳага рақамли трансформация элементларини жорий этиш давр талабига айланди. Мамлакатимиз учун энгил саноатининг салоҳиятини ривожлантириш муҳим стратегик йўналишлардан биридир. Ўзбекистонда рақобатбардош энгил саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш орқали маҳсулотларнинг якуний турларини ишлаб чиқариш учун имкониятлар мавжуд. Саноатни энгил саноат тармоқларини ривожлантиришнинг 2025 йилгача бўлган прогноз кўрсаткичлари Президентнинг 2019 йил 16 сентябрдаги “Энгил саноатни янада ривожлантириш ва тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонида биноан тасдиқланган. Сўнгги йилларда Ўзбекистон энгил саноатида амалга оширилган ислохотлар натижасида соҳа хомашё базасидан тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчи индустрияга айланди. 2023-2024 йилларда пахта толасини мамлакат ичида 100 фоиз қайта ишлашга ўтилиши, тайёр маҳсулотлар экспортининг

улушини оширишда муҳим қадам бўлди. Бирок, маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 4,2 бараварга ошган бўлса-да, халқаро бозорларда рақобатдошликни сақлаб қолиш учун фақатгина миқдорий ўсиш етарли эмаслиги намоён бўлмоқда.

Гарчи соҳада рақамли технологиялар улуши 35,1 фоизга етган бўлса-да, бу асосан йирик кластерлар ва экспортга йўналтирилган корхоналар ҳиссасига тўғри келмоқда. Кичик ва ўрта бизнес субъектларида ишлаб чиқаришни бошқариш (ERP), омборхона назорати (WMS) ва таъминот занжирини рақамли кузатиш (Traceability) тизимлари ҳамон паст даражада қолмоқда. Бу эса глобал брендлар талаб қиладиган шаффофлик ва сифат стандартларига тўлиқ жавоб беришга тўсқинлик қиляпти.

Тайёр маҳсулот таннархининг юқорилиги қуйидаги омиллар билан изоҳланади:

Энергия сарфи: Технологик жараёнларда энергия тежамкорлигининг пастлиги.

Логистика: Денгиз йўлларида узоклик сабабли транспорт харажатларининг маҳсулот қийматидаги юқори улуши.

Хомашё нархи: Жаҳон бозоридаги нарх тебранишлари ва ички бозорда хомашё таннархининг шаклланиши.

3. Инсон капитали ва рақамли кўникмалар:

Рақамли трансформациянинг энг асосий стратегик чекловларидан бири — бу малакали кадрлар етишмовчилигидир. Ҳозирги кунда соҳада 620 мингга яқин ишчи меҳнат қилаётган бўлса-да, автоматлаштирилган тизимларни бошқара оладиган техник мутахассислар ва рақамли маркетингларга бўлган талаб қондирилмаган. Ишлаб чиқаришда 3D-моделлаштириш ва дизайн дастурларидан (масалан, CLO 3D) фойдаланиш даражаси ҳамон чекланган, бу эса янги моделларни бозорга чиқариш вақтини (Time-to-market) узайтириб юбормоқда.

4. Экспорт географияси ва стандартлар:

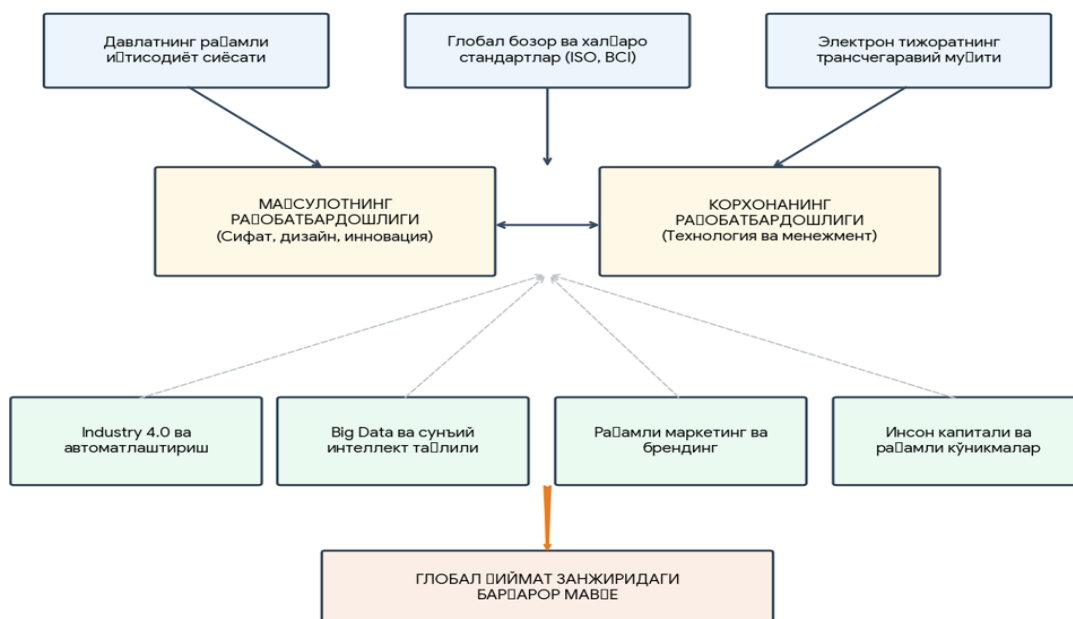
Ҳозирда Ўзбекистон тўқимачилик маҳсулотлари асосан анъанавий (МДХ) бозорларга йўналтирилган бўлиб, Европа ва АҚШ бозорларига экспорт ҳажми нисбатан паст. Бунинг асосий сабабларидан бири халқаро сертификатлаш (Оеко-Тех, ВСИ ва бошқалар) ва "яшил" иқтисодиёт талабларининг тўлиқ бажарилмаслигидир.

Енгил саноатни ривожлантиришнинг асосий мақсади аҳолининг турли қатламларининг тўловга қодир талабини ҳамда давлатнинг истеъмол товарлари ва ишлаб чиқариш — техник маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларини замонавий замонавий барқарор ишлайдиган, самарали ишлаб чиқаришни, рақобатбардош саноат секторини шакллантириш асосида қондиришдан иборат.

Бугунги кунга қадар рақобатдош устунликларнинг моҳиятини ўрганиш соҳасида жуда кўп назарий ишлар тақдим этилган. Масалан, Мишин Ю.В. томонидан тахрирлаган маркетинг бўйича дарсликда рақобатбардошликнинг қуйидаги таърифи тақлиф этилган: “Рақобатбардошлик деганда корхонанинг бозордаги муваффақиятини, яъни ушбу корхонанинг бошқалардан устунлигини белгиловчи истеъмол ва таннарх хусусиятларининг мажмуаси тушунилади.” [1] Фатхутдинов Р.А. ҳам корхонанинг рақобатбардошлиги унинг рақобатбардош маҳсулот ёки хизматни ишлаб чиқариш қобиляти эканлигини таъкидлайди [2]

Маҳсулотнинг рақобатбардошлиги нисбий қиймат бўлиб, таққосланган рақобатдош маҳсулотлар ўртасидаги фарқни уларни хусусийлаштиришнинг маълум бир бозордаги талабларига муфовиқлиги даражасини ифодалайди. Енгил саноат корхоналари маҳсулотлари ҳам тўлиқ инсон эҳтиёжларини қондиришга қаратилган. Енгил саноат корхоналари ва товарларининг рақобатдошлигини оширишнинг замонавий механизмининг асосини иқтисодиётни ривожлантиришнинг инновацион модели ташкил этади. Ушбу моделни амалга ошириш енгил саноат корхоналари ва товарларининг рақобатдошлигини таъминлашнинг ташкилий – иқтисодий механизмини шакллантиришни назарда тутди. (1-расм)

Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари ва маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини шакллантириш тизими

1-расм. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналарининг халқаро рақобатбардошлиги тизими

1-расмда рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналарининг халқаро рақобатбардошлигини шакллантириш ва оширишнинг концептуал модели акс эттирилган. Ушбу тизим учта асосий даражани ўз ичига олади:

1.Ташқи драйверлар даражаси: Бунда давлатнинг рақамли иқтисодиётни қўллаб-қувватлаш сиёсати, халқаро стандартлар (ISO, BCI ва бошқалар) ҳамда глобал электрон тижорат муҳити корхона фаолияти учун ташқи имконият ва талабларни шакллантиради. Трансчегаравий савдонинг рақамлашуви корхоналарни анъанавий бозорлардан глобал қиймат занжирларига ўтишга ундайди.

2.Инновацион пойдевор (Омиллар) даражаси: Рақобатбардошликнинг асоси сифатида Industry 4.0 технологиялари (автоматлаштириш), Big Data таҳлили, рақамли маркетинг ва энг муҳими — инсон капитали белгиланган. Рақамли кўникмаларга эга ходимлар ва сунъий интеллект ёрдамида бошқариладиган тизимлар маҳсулот таннархини пасайтириш ва ишлаб чиқариш тезлигини оширишнинг асосий манбаи ҳисобланади.

3.Марказий объектлар даражаси: Маҳсулот ва корхона рақобатбардошлиги ўзаро боғлиқ бўлиб, уларнинг халқаро бозордаги устунлиги рақамли дизайн (3D прототиплаштириш) ва инновацион менежмент орқали таъминланади.

Тизимнинг якуний мақсади маҳсулотларнинг нафақат ички бозорда, балки глобал қиймат занжирида муносиб ўрин эгаллаши ва халқаро майдонда барқарор рақобатдош мавқега эга бўлишига қаратилган.» Ушбу механизм микродаражада инновацион бошқарувни, енгил саноат корхоналари фаолиятининг бозор таркибий қисмини, макро-мега даражаларда рақобатдошликни ошириш жараёнларини давлат томонидан тартибга солишнинг янги шакллари ва усулларини ўз ичига олади, улар биргаликда корхоналар фаолиятининг якуний натижаларини ва истеъмолчиларнинг рақобатдош товарлар ва хизматлардан қониқиш даражасини белгилайди.

Истеъмолчига унинг дидига жавоб берадиган ва ҳаёт сифатини яхшилайдиган топишни имкониятини бериш керак, яъни рақобатбардошликнинг асосий мезони “сифат-нарх” бажаради.

Рақобатбардошликка эришишнинг маълум усуллари:

- минимум харажатлар, маҳсулот спецификацияси, маҳсулотнинг ишончилиги ва сифати, буюртмани бажариш тезлиги. Маҳсулотни бозорга чиқариш шартлари, мослашувчанлиги.

Ҳозирги шароитда енгил саноат корхоналари учун маҳсулотларни сотишдан бозорда айланмаси ва тижорат муваффақияти масаласи катта аҳамиятга эга бўлиб, уларни ҳал қилиш куйидагилар орқали амалга оширилади:

- янги турдаги рақобатбардош маҳсулотларнинг ассортименти кенгайтириш ва у билан жаҳон бозорига чиқиш;

- истеъмол хусусиятларига эга замонавий дизайндаги экологик тоза маҳсулотлар ишлаб чиқаришни инновацион ривожлантиришни фаоллаштириш.

Тез ўзгарувчан мода ва маҳаллий харидорлар орасида афзалликларга сабаб бўлган хорижий товарларнинг ҳали ҳам юқори рақобатли енгил саноат корхоналарини ўз маҳсулотларини доимий равишда янгилашга, уларни яратиш ва бозорга олиб чиқишни тезлаштиришга мажбур қилади. Шунинг учун ҳам бозорнинг ушбу сегменти ривожланмоқда.

Олиб борилган тадқиқотлар шуни кўрсатадики, иқтисодийни модернизациялаш ва рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналарининг рақобатбардошлигини ошириш нафақат технологик янгиланишни, балки бошқарув ва маркетинг жараёнларини тубдан қайта қуришни талаб этади. Мақолада баён этилган таҳлиллар асосида куйидаги хулоса ва амалий таклифларни илгари сурамиз:

1. "Smart Factory" (Ақлли завод) концепциясини жорий этиш. Корхоналарда ишлаб чиқариш жараёнларини рақамли назорат қилиш (ERP ва MES тизимлари) орқали хомашё сарфини 15-20 фоизгача камайтириш ва маҳсулот таннархини оптималлаштириш мумкин. Бу эса маҳаллий маҳсулотларнинг ташқи бозордаги нарх устунлигини таъминлайди.

2. Рақамли дизайн ва 3D прототиплаштиришни кенгайтириш. Янги маҳсулот моделларни яратишда CLO 3D каби дастурий таъминотлардан фойдаланиш, маҳсулотнинг бозорга чиқиш вақтини (Time-to-market) икки бараварга қисқартиради. Бу корхоналарга жаҳон мода трендларига тезкор мослашиш имконини беради.

3. Глобал электрон тижорат платформаларига интеграциялашув. Енгил саноат корхоналари учун фақат анъанавий экспорт каналлари билан чекланиб қолмай, Amazon, Alibaba ва Wildberries каби халқаро маркетплейсларда ўз брендини яратиш ва "B2C" (бизнестан истеъмолчига) модели асосида тўғридан-тўғри сотувларни йўлга қўйиш стратегик аҳамиятга эга.

4. "Яшил" стандартлар ва халқаро сертификатлаш. Европа ва АҚШ бозорларига чиқиш учун маҳсулотларнинг экологик тозаллигини тасдиқловчи (Oeko-Tex, BCI, GOTS) сертификатларини олиш ва ишлаб чиқаришда энергия тежамкор технологияларни қўллаш рақобатбардошликнинг асосий омилига айланиши лозим.

5. Инсон капиталини ривожлантириш. Тўқимачилик кластерлари қошида рақамли кўникмаларни ўргатувчи "Инновацион марказлар" ташкил этиш, кадрларнинг СИ (AI) ва автоматлаштирилган тизимлар билан ишлаш малакасини ошириш зарур.

Хулоса қилиб айтганда, енгил саноат корхоналарининг рақобатбардошлигини ошириш стратегияси — бу юқори технология, рақамли маркетинг ва экологик барқарорликнинг уйғунлигидир. Ушбу ёндашув Ўзбекистоннинг глобал қиймат занжиридаги мавқеини мустаҳкамлашга ва "Made in Uzbekistan" брендининг халқаро нуфузини оширишга хизмат қилади. Ўзбекистонда юзага келган кучли рақобат бозори шароитида корхонанинг рақобатдош позициясини мустаҳкамлаш зарур, бу узоқ муддатли маркетинг стратегиясини ишлаб чиқишда акс эттирилиши керак. Енгил саноат маҳсулотларининг бозорда рақобатдошлигини оширишда ушбу маҳсулотларнинг экологик тозаллиги муҳим роль ўйнайди. Иқтисодий самарадорликни ошириш нуктаи-назаридан енгил саноатни бошқаришнинг мавжуд тузилмаси, биринчи навбатда, алоҳида иштирокчилар ўртасида ҳамкорликнинг барча босқичларида иқтисодий фойда келтирадиган аниқ тузилган таркибий алоқаларнинг йўқлиги-билан тавсифланади.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон енгил саноатининг кейинги рақобатдошлик босқичи — бу нафақат технологияларни янгилаш, балки бутун тизимни рақамли платформалар асосида

кайта куриш, кадрлар малакасини ошириш ва "яшил" стандартларни жорий этиш оркали таннархни оптималлаштиришни тақозо этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ – 4947 – сонли Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 14 декабрда “Тўқимачилик ва тикув-трикотаж саноатини жадал ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5285-сонли Фармони.
3. Фатхутдинов Р. А. Стратегическая конкурентоспособность: учеб. для вузов / Р.А. Фатхутдинов. — М.: Экономика, 2013. — 504 с.
4. Гайворонский А Конкуренция: проблемы формирования в переходной экономике // Бизнес информ. 2007. № 3.

UDK:338.45

O‘ZBEKISTONDA QURILISH SOHASINING TEXNOLOGIK BISQICHLAR KESIMIDA RIVOJLANISHI

РАЗВИТИЕ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ УЗБЕКИСТАНА НА ЭТАПЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ЦИКЛОВ

DEVELOPMENT OF THE CONSTRUCTION SECTOR IN UZBEKISTAN IN TERMS OF TECHNOLOGICAL STAGES

Sarkarov Sobitxon Zakirjanovich

Namangan davlat texnika universiteti, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi qurilish sohasining texnologik bosqichlar nazariyasi kontekstida evolyutsiyasi o‘rganiladi. Texnologik paradigmalarining o‘zgarishi va qurilish faoliyatining transformatsiyasi o‘rtasidagi tizimli o‘zaro bog‘liqlik asoslanadi. Qurilish sohasining milliy sharoitlarni hisobga olgan holda global texnologik o‘zgarishlarga moslashishining xususiyatlari aniqlanadi. Hozirgi bosqichda O‘zbekistonda qurilishning rivojlanishi innovatsion, raqamli va barqaror texnologiyalarni joriy etishga asoslangan ilg‘or xarakter kasb etayotganligi isbotlanadi. Qurilish sohasini oltinchi texnologik bosqich doirasida shakllantirish bo‘yicha istiqbolli yo‘nalishlar belgilab beriladi.

Kalit so‘zlar: qurilish sohasi, texnologik bosqichlar, innovatsiyalar, raqamlashtirish, barqaror rivojlanish, BIM-texnologiyalar, aqlli shaharlar, O‘zbekiston, seysmik chidamli qurilish, investitsiyalar

В данной статье рассматривается эволюция строительного сектора Республики Узбекистан в контексте теории технологических платформ. Обосновывается систематическая взаимосвязь между изменением технологических парадигм и трансформацией строительной деятельности. Определяются особенности адаптации строительного сектора к глобальным технологическим изменениям с учетом национальных условий. Доказывается, что на современном этапе развитие строительства в Узбекистане приобретает передовой характер, основанный на внедрении инновационных, цифровых и устойчивых технологий. Определены перспективные направления формирования строительного сектора в рамках шестой технологической платформы.